L'OCCITANÒFILA VALENCIANA EUPHEMIA LLORENTE

UNA VISIÓ DIASISTEMÀTICA DE LA NOSTRA LLENGUA.

Lluís Fornés

ABSTRACT

In 1930, the Valencian philologist Euphemia Llorente proposed a linguistic codification for Valencian, Catalan and Occitan speakers, linguistic area known as Occitan-romance diasystem. Her works are based in the classical authors, from troubadours to the Valencian Golden Century.

The author did not agree with Mr.Pompeu Fabra and his codification for Catalan because Fabra's rules were far away from the classical sources, she said. They were not based on accurated philology criteria and it resulted in a language's secession or separation of what she labeled lenga d'Oc, Oc's language.

Ms. Llorente published a singular book under the name of Studi etimològic dels noms Cathalunya e cathalà (1930). She also directed a literary review, La Revista Occitana and wrote several works on essays, poetry, etc. Nevertheless she is quite unknown in our days, and philology experts seem to be unawere of her works.

LA CODIFICACIÓ NECESSÀRIA

PARAULA D'OC i el CIRD'OC-VALÉNCIA que l'edita, mos [3] considerem hereus d'una tradició valenciana que arranca del primer poeta valencià, el nostre rei Pere lo Gran, els versos del qual foren escrits en occità, seguix amb el seu fill Jaume el

Just aficionat també a l'art de trobar i a qui devem les Regles de Trobar que Jofré de Foixà compongué a iniciativa del rei, i continua amb l'anomenat en la Crònica de Ramon Muntaner "l'infant Pere", fill de Jaume el Just i germà d'Afons el Magnànim a qui li cantà diverses composicions en les festes de la coronació, acompanyat dels seus joglars. Aquella *koiné* trobadoresca pròpia usada per poetes valencians, occitans, catalans, aragonesos, i encara d'altres pobles europeus imitadors de la nostra civilisació trobadoresca, és la que volien recuperar els nostres intel.lectuals renaixencistes, pero no va haver mai un intent seriós de construir-la fins els anys 30 en qué aparegué la proposta de la filòloga valenciana Euphemia Llorente. *La llengua és la pàtria*, manifestaven els trobadors.

El pare de la Renaixença valenciana, en Constantí Llombart, ja veia la necessitat de fundar una Acadèmia de les Lletres Llemosines[4]. I en el mateix projecte pensà en Teodor Llorente, segons es desprén d'una carta que li envià Frederic Mistral el 24 d'octubre del 1876, de la qual extractem i traduïm el següent paràgraf: "MM. de Tourtoulon i de Villeneuve han degut donar-vos amples notícies sobre l'organisació de l'Acadèmia de la Llengua d'Oc. He llegit en *Las Provincias* un article sobre tal objecte"[5].

Llorente, Mistral i els patricis de la Renaixença s'havien proposat donar-li a la llengua d'Oc comuna una codificació, parlaven d'organisar una Acadèmia que unificara la llengua de valencians, occitans, catalans... en un intent de clarificar el panorama lingüístic tants anys dispers a causa de la pertinença del sistema lingüístic a dos estats diferents.

La necessitat de codificació "policèntrica i convergent" de la llengua d'Oc continuarà manifestant-se molts anys. Es evident que des del punt de vista lingüístic, filològic, varen haver difi-

cultats, probablement per la manca de força política que ajudara a dur aquell projecte a bona fi. No obstant, la necessitat continua apareixent durant molts anys.

Al llarg de la nostra història recent es dóna sempre aquella dicotomia entre llengua culta i popular, entre la necessitat de codificar l'ús del valencià que es parla i el respecte a la tradició, una tradició que, a voltes té una visió global, com la de n' Euphemia Llorente i abraça totes les terres d'Oc, i a voltes té un enfocament parcial i es remunta només als clàssics del Segle d'Or Valencià.

El mateix Teodor Llorente que maldava per fundar l'Acadèmia de la Llengua d'Oc, no sabem ben bé quina idea tenia de com havia de ser aquella normativa comuna amb occitans i catalans. Sí que sabem que publicà un preàmbul de la gramàtica literària de Josep Nebot i Pérez el qual també estava d'acord que "*por circunstancias especiales*, la lliteratura valenciana ha de dispondre de dos gramàtiques: la clàssica o lliterària i la popular"[6]. El mateix Nebot va fer un ensaig d'una i l'atra, ambdos sense la visió global trobadoresca.

Pero no serà fins l'any 1930 que trobarem el precedent més lúcid de la construcció d'una koiné d'Oc deguda a la sapiència lingüística de la filòloga valenciana Euphemia Llorente.

Toca dir que, en una de les primeres reunions que tinguérem els actuals integrants del Consell de Redacció de PARAULA D'OC, Artur Penella va fer una proposta que a alguns mos semblà molt interessant, a atres molt agosarada i a tots molt estimulant. Es tractava de fer l'ensaig d'una *koiné* d'Oc actual que servira per entendre-mos amb occitans i catalans. De fet la proposta queda oberta, pero hem de dir que unes setmanes més tard vàrem descobrir que la idea ja tenia un precedent pròxim, per més que ignorat absolutament per tots els intel.lectuals, filòlegs

i lingüistes del diasistema occitano-romànic actualment. Per la seua extrema importància, li hem volgut dedicar l'apartat d'este segon número de PARAULA D'OC, "Retrobem la memòria" a la proposta lingüística Llorentiana. És imprescindible retrobar el treball i la figura de n'Euphemia Llorente.

La codificació de la llengua dels valencians ha caminat per tres línies diferents. La que, com hem dit al principi, considerem el nostre precedent, el nostre present i el millor camí per als valencians i valencianes del segle XXI que està a punt de començar, és a dir, la d'una codificació "policèntrica i convergent" que abrace tot el diasistema occitano-romànic donant alhora solucions vàlides als problemes actuals. Nebot i Pérez, Encara que no va saber tindre una visió global de la llengua, probablement, tenia raó quan manifestava que la llengua valenciana necessita dos normatives. Si més no, els filòlegs actuals han de conéixer imprescindiblement la llengua occitana, altrament no sabran mai, -i permeta el lector que baixem a un exemple que sembla una anècdota pero que el considerem una categoria- per qué els catalans orientals pronuncien 'homa' i els valencians, lleidetans i occitans 'home", entre altres qüestions lingüístiques no resoltes. Sense una visió global de la llengua d'oc, impossible.

Hi ha una línia literàrio-filològica valenciana que arranca amb els versos de Pere lo Gran i la marca d'Oc en la gran majoria dels nostres clàssics del Segle d'Or, passa per Constantí Llombart i Teodor Llorente demanant una Acadèmia que regule la nostra llengua d'Oc, en la Renaixença, i arriba a la filòloga Euphemia Llorente els anys 30, i a la setmana "Occitània, present i futur", els anys 80, on la Universitat de Valéncia recuperà els lligams culturals amb Occitània, i desemboca en l'actualitat en l'aparició del CIRD'OC-VALENCIA i de la revista PARAULA D'OC.

PROPOSTES DE CODIFICACIÓ DE LA LLENGUA VALENCIANA.

La línia dels que volen conseguir reglar la llengua valenciana té uns precedents en l'ús que tots els nostres clàssics del Segle d'Or feren del nom llengua valenciana, un apel.latiu que en l'actualitat alguns intel.lectuals han volgut defugir per donar pas al de llengua catalana per a la llengua dels valencians. Alguns intel.lectuals i filòlegs, aïllats de les perspectives populars, i, en molts casos, combatuts i vilipendiats, han sigut els defensor del nom de llengua catalana per a la llengua valenciana. L'occitanitat de la llengua valenciana no comptava, fins ara, en les perpectives lingüístiques dels nostres filòlegs.

Els valencianistes, *velis nolis*, seguixen aquella línia que podríem dir té el precedent en Nebot i Pérez. A diferència de les idees que en aquella mateixa època aparegueren a Barcelona - com vorem més tard en el cas de Joseph Aladern- es tracta del pensament que no té en compte tot el nostre diasistema occitanoromànic i que partix només del valencià parlat o dels clàssics valencians del XV.

En eixa línia, i centrant-mos només en el segle actual, trobem diversos intents de normativisar la llengua.

Cap a 1896 Nebot i Pérez havia intentat crear una normativa per al valencià popular.

El 1910 ensajà una "gramatica literaria" amb el seu "Tratado de Ortografia Valenciana Clásica" que redacta en castellà a fi de "facilitar la seua difusió"[7]

El 1914 Lo Rat Penat intenta la unificació de l'ortografia valenciana. Se li proposa al pare Lluïs Fullana que faça un "Proyècte de Normes Ortogràfiques de la Llengua Valenciana.

El 1915, la Gramàtica.

Després dels esdeveniments del 14, el pare Fullana elaborà una gramàtica que es publicà en la ciutat de Valéncia l'any següent, 1915, i que duia el títol de "Gramàtica Elemental de la Llengua Valenciana.

El 1922, i intentant simplificar al màxim 'el valencià que es parla' Josep Maria Bayarri propon unes normes que firmen diversos membres de Lo Rat Penat: el mateix Bayarri, "president de la Secsió de Literatura de Lo Rat Penat"; Felip Garcia, del "Qonsell de Puvlicasions de 'pro-poesïa'"; Manuel Cuitavi, "onoravle esqritor i vispresident de la secsio filolójica de La Rat Penat"; Visent Nicolau, "autor dramatiq i mestre nasional"; Ventura Vidal, "mestre en les esqoles de la diputasió"; i Jesús Morante, Fransés Verdejo i Josep Lacarcel, "mestres nasionals".[8]

LES NORMES DE CASTELLÓ O LES VERGONYES DE LA LLENGUA (catalana) SENSE NOM, O TANCAR UN PROBLEMA EN FALS.

El 1932, les Normes de Castelló.

Hem seguit fins ací l'intent de crear una normativa per a la llengua valenciana. Les de 1932 són unes normes que intenten unificar l'escriptura d'una llengua sense nom. Per vergonya? Manca d'autoestima? Autoodi?

És evident que la decisió d'aquells intel.lectuals valencians en firmar unes normes que no especifiquen quina llengua estan codificant, va ser un intent de tancar un problema, pero el tancament es va fer en fals, i probablemen, fruit de l'emmirallament que la força política catalana exercia sobre la pusilànime classe intel.lectual valenciana que les signà.

Com ja hem manifestat més amunt, al camí de la concepció

global de la llengua d'Oc se li n'encreuellen dos. El que acabem de vore: un intent de llengua valenciana, i el que comença el 1932. Un enfocament també parcial que talla la llengua de Pirineus avall i la fa una mateixa pero sense nom en territori valencià. Els signants de les Normes de Castelló pretenien unificar la manera d'escriure, no pararen la intenció en allò que feia referència al nom de la llengua. No hi ha en el document -i molt mos fa sospitar que la mancança denota por- cap de lloc, cap d'apartat, on es diga que les Normes són per a unificar la llengua valenciana ni la catalana. Eren, nó obstant, les normes que propugnava l'Institut d'Estudis Catalans creades per Pompeu Fabra. *Ergo...* I no cal oblidar que la maniobra era doble: a) firmar les *Normes sense nom* , i b) Produir la secessió, i, per tant, ocultar tota referència a la llengua comuna d'Oc.

En aquella ingenuïtat, bona fe, manca d'alçada intel.lectual, manca de perspicàcia, manca d'autoestima, o ics, que va dur aquells intel.lectuals valencians, Lluïs Fullana al front, a la firma d'aquelles normes sense nom, estava el rent que produiria la batalla de Valéncia. "El nom fa la cosa". I, per tant, el *no nom* va portar la societat valenciana a no entendre, a no entendre's, i a la *guerra civil* com algú ha anomenat la batalla de Valéncia.

Pero el nom feia falta. En aquells moments, no gosà a dir ningú que les Normes de Castelló servirien per a escriure en valencià, no en llengua valenciana, que es consideraria, a partir d'aquells moments, un dialecte de la llengua catalana. I, per qué no s'explicà aixina de clar? L'any següent l'Ajuntament de Valéncia va fer una primera edició de les Normes i els donà nom: llengua valenciana. Segons cita de Carles Recio d'aquella primera edició "Una de les causes que han dificultat l'ús escrit de la llengua valenciana..."[9]

LA GRAN CATALUNYA, A IMITACIO DELS IMPERIALISMES DE L'EPOCA.

La gran Catalunya que somiava Prat de la Riba encara era hereva de la idea trobadoresca. Els Països Catalans no eren només el territori de Pirineus ençà, tot Occitània formava part de la idea imperialista de Prat. O siga, que el territori era aquell on es desenrotllà la llengua dels trobadors, la llengua occitana, *La llengua és la pàtria*, pero ara canviant de nom i posant-hi el de llengua catalana. Nom innegociable per a Barcelona.

Aquell imperialisme, com tots, esdevé absolutament inviable des del punt de vista polític i la idea d'incloure Occitània en el projecte va perdent força. Es difícil, des del punt de vista cultural, acceptar que la cultura catalana és superior a l'occitana amb una civilisació com la trobadoresca i un premi Nobel a Frederic Mistral. I és impossible somiar una unitat política en dos estats diferents. I així, el concepte de països catalans queda reduït a la geografia, més o manco, del sud dels Pirineus. La idea política clara és: llengua catalana i cultura catalana, de Pirineus avall, fins i tot amb el luxe de tindre una colònia en ses Illes i una de valencianets al sud, que no dubtaran a "ofrendar" el Segle d'Or a les lletres catalanes, avergonyint-se alhora d'anomenar-lo Segle d'Or Valencià, per por de trencar "la unitat".

Els intel.lectuals valencians de postguerra, i els actuals, han tingut sempre molta por a trencar "la unitat" amb la llengua dels catalans i ningú, o ben pocs, han sigut conscients del perill de trencar "la unitat" amb els occitans que, als valencians, mos ha dut, n'estem absolutament segurs, a la nefasta batalla de Valéncia. ¿No serà "la unitat" amb els catalans trencant amb Occitània la que mos ha portat a no entendre la realitat valenciana? Doncs, per a mosatros, està clar que sí.[10]

Pero sí que va haver algú a Valéncia que protestà enèrgicament de l'estratègia que duia Pompeu Fabra amb la seua normativa. ¿Es tractava només de normativa, o darrere de Pompeu hi havia alguna cosa més de caràcter polític? La filòloga Euphemia Llorente l'atacà enèrgicament perque veia que l'obra que intentava Fabra allunyava la llengua del seu lloc correcte, del seu tronc comú. Embarcats com estaven tots en solucions polítiques i en idees lingüístiques parcials, que no englobaven la totalitat de les terres d'Oc, les idees de n' Euphemia no les entengué quasi ningú. Ni la major part dels valencians, ni la major part dels intel.lectuals de totes les Terres d'Oc. Buscaven -i busquen- solucions, errònies, fora de la visió global del diasistema occitano-romànic. Els valencians construïen normatives que no seguia ningú o es barallaven per no ser consultats en l'elaboració de les normes. Els catalans agranaven cap a casa i secessionaven la llengua de Pirineus avall posant amb aquell fet els fonaments de la batalla de Valéncia, Loïs Alibèrt elaborava una gramàtica parcial de l'Occitània estricta que s'editava per primera vegada a Barcelona amb diners catalans i, per tant, a gust dels catalans, a on el català, considerat en principi part de la llengua d'Oc, acabaria, anys més tard, sent considerat "un cas". "El cas del català" i no una modalitat del mateix diasistema, com és evident des del punt de vista estricte de la ciència filològica.[11]

DE "LAS RAZOS DE TROBAR" A EUPHEMIA LLORENTE

Els caps pensants del segle XX no veien la cultura global d'Oc, excepte Joseph Aladern i la filòloga valenciana n'Euphemia Llorente. Pero la proposta de la nostra filòloga no estava sola en la història, ben al contrari, era, i és, el darrer escaló d'un intent que començà a primeries del segle XIII amb *Las Razos de Trobar* de Raimon Vidal de Besalú. A darreries del

mateix XIII Jofré de Foixà escriu a Sicília les *Regles de Trobar*, un manual de composició i gramàtica abreujada d'occità. A primeries del XIV, a Inca, Berenguer d'Anoia escriu el Miralh de Trobar que continua les propostes dels predecessors. A mitjan segle XIV, al Roselló, Joan de Castellnau compon el *Compendi de la conexença dels vicis que.s poden esdevenir en los dictats del Gay Saber*. A València, l'any 1471 l'oncle del nostre gran poeta, de nom occità, Ausiàs March, en Jaume March escriví el seu *Llibre de concordances o diccionari de rims*. A punt d'acabar el segle XV aparegué un extens diccionari de Lluís d'Averçó *Lo Torcimany*. Ja al segle XVIII, concretament l'any 1724, Josep Bastero publicà a Barcelona una crestomatia d'occità clàssic amb el títol de *Crusca provenzale*. A Barcelona es publica el 1903 *Lo català ¿es Idioma o dialecte?* de Joseph Aladern que considera també una mateixa llengua totes les modalitats lingüístiques occitano-romàniques i els dóna indistintament (ingènuament? prespicaçment?) el nom de llengua catalana o llengua d'Oc. El segle XX la filòloga valenciana Euphemia Llorente fa una proposta de normes que publica, parcialment, en els números 1 i 2 de la *Revista Occitana* que ella mateixa dirigia i que titula *Vers l'unificació dels parlars d'Oc*.

La breu ullada diacrònica que acabem de fer, incloses les propostes de Joseph Aladern i d'Euphemia Llorente, en lloc destacat, mos du a un preguntat ben diàfan. Si l'occità i el català (català-valencià-balear) són llengües diferents, ¿com és que s'han produït tants intents de codificació en tots els temps i en tots els llocs -especialment al vessant sud dels Pirineus- que malden per aconseguir una normativa convergent de totes les Terres d'Oc? Eren estúpids tots aquells personatges? No serà que la lingüística, i la sociolingüística catalana actual es regixen més per criteris polítics que científics? Actualment, els alumnes de filologia

catalana, coneixen les propostes de codificació convergent amb l'occità? I els de les universitats valencianes, saben res de n'Euphemia Llorente?

ELS ANYS 30 I LES NORMATIVES: EUPHEMIA LLORENTE, EL PARE FULLANA I POMPEU FABRA.

És curiós observar com les propostes de normativisar la llengua valenciana no tenen una acceptació majoritària, ni tampoc la proposta de la valenciana Euphemia Llorente de construir una normativa culta per a la llengua dels valencians comuna a tot el conjunt d'Oc. En canvi, a partir de la firma de les Normes de Castelló, s'imposà, sense nom, la normativa catalana de Pompeu Fabra que propugnava l'Institut d'Estudis Catalans. Per qué? Pot ser que siga un problema de coentor? de panespanyolisme i pancatalanisme? d' ara "Ofrendar nuevas glorias a Espanya" , ara, cantar enfervorits els segadors? de manca d'autoestima i de saber valorar lo valencià? Pot ser. L'autoestima entre valencians fa ben pocs anys que ha aparegut en l'escena política i social. Ja vorem si sabem consolidar-la.

L'obra de la filòloga Euphemia Llorente ha sigut absolutament oblidada. Sembla com si la revista que va dirigir i el llibre que va escriure[12] se'ls haguera tragat la terra. A qui li sona el nom d'esta senyora? En canvi el valencianisme ha tingut el camí obert. Combatre un enemic més menut segurament era factible. Al valencianisme se li ha deixat sempre algun front on actuar: la Gramàtica de Fullana, el mossarabisme...

Fullana ha servit per a alimentar la baralla/batalla, i les teories sobre el mossarabisme han sigut l' atzucac on han perdut el temps una part dels investigadors valencianistes per a no res, per que, des del punt de vista científic, és absolutament impossible

arribar a conclusions vàlides. No hi ha prou material, l'objecte d'estudi no és suficient. Per tant, des de la perspectiva científica, no es podrà dir mai que existix una llengua valenciana independent i anterior a la catalana. Pero, de moment, s'han perdut una pila d'anys, i un fum d'esforços, intentant demostrar una cosa que s'assembla prou al problema del sexe dels àngels. Encara que, volem deixar-ho clar, considerem que els treballs del senyor Penyarroja són una aportació important.

QUI ERA LA FILÒLOGA VALENCIANA EUPHEMIA LLORENTE?

Fins on hem pogut arribar en les nostres investigacions, Euphemia Llorente seguix una línea divergent de la proposta per Loïs Alibèrt en la codificació de la llengua occitana i també de la proposta per Pompeu Fabra per al català. Català que, val a dir, és el que la filòloga Llorente usava en les cartes que publicà en La Publicitat. Està en desacord amb la proposta Fabriana perqué la d'ella és més conforme a l'etimologia. Com a prova, la grafia del seu nom Euphemia, amb la ph etimològica. Pero Euphemia Llorente no és una anticatalanista, ni de bon tros. Això sí, en la seua codificació panoccitana usa les formes valencianes més acostades a la llengua occitana, com l'increment incoatiu en is/ix etc.

La proposta de codificació lingüística de Loïs Alibert té com a base l'obra d'Antonin Perbòsc i Pròsper Estiu, autors que es basaren en els clàssics a l'hora de fer propostes lingüístiques per a l'occità. Pero, per dir-ho d'alguna forma, tot i acceptar un cert parentiu entre català i occità, l'obra d'Alibert permet tindre enfront la proposta secessionista catalana de Pompeu Fabra.

L'obra de la valenciana Llorente, en canvi, acusa a Fabra d'usar una ortografia que no està basada en l'etimologia, i propon

una codificació global per a la llengua d'Oc que respecte totes les modalitats que la componen, pero que servixca per a construir una llengua culta per a usos literaris basada, a diferència de la fabriana, en l'etimologia i en els clàssics. Una visió molt avançada per al seu temps.

Front a la proposta secessionista de Pompeu Fabra i a la descripció de la llengua d'Oc que fa Joseph Aladern des del seu català -plurals femenins en as inclosos-, n'Euphemia racionalisa l'anàlisi, des de la seua perspectiva de filòloga, i propon una normativa, respectuosa amb totes les modalitats lingüístiques, basada en els trobadors i els clàssics, a la qual li dóna, lògicament, el nom de llengua d'Oc.

Probablement, en l'actualitat la proposta d'Euphemia Llorente encara siga vàlida amb matisos. La idea d'una llengua comuna de tot el diasistema occitano-romànic pot servir perfectament, sempre que es tinga en compte que hi ha diverses modalitats que han elaborat uns estàndards que són ja imprescindibles. I, com passa en àrab i en atres llengües, podem tindre una llengua basada en els clàssics, a més de les diverses modalitats locals o nacionals: valencià, gascó, català, provençal, llemosí, llenguadocià...

La proposta de Llorente, com la d'Alibert, té com a base també l'obra d'Antonin Perbòsc, al qual dedica la portada del primer número de la *Revista Occitana* pero és, al nostre entendre, més coherent que la d'Alibert i la de Fabra perqué propon una estructura global, sense concessions. La seua idea, expressada en el número 1 de la revista diu:

> "Lo nostre ideal es traballar per l'unificatió orthographica, morphologica, syntactica e lexica de la lengua d'Oc a base de l'etymologia e partint del lenguatge dels trobadors e altres auctors classics de l'epoca medieval."[13]

AÑO I — MADRID, MARZO DE 1930 — NUM. 1

Revista Occitana

de divulgatió litteraria e philológica

Scrita en totas las graphias e varietats de la lengua d'oc

PUBLICATIÓ TRIMESTRAL GRATUÍTA — | Directora-Administradora: Euphemia Llorente | GRANADA, 2 Madrid

FIGURAS OCCITANAS

ANTONIN PERBOSC (al 1900)
Lo poeta del Lenguadoc
Nat a Labarthe (Carci) 1861.

BIBLIOGRAPHIA.—*Remembransa — Lo Got occitan — Contes populars gascons* (traductió catalana de M. Ventura). — *L'Arada — Guilhem de Tolosa — Anthologie d'un Centenaire — Contes Populaires. Première série — La Pastorèla — Soleillette — Las Cansons del Pòple — La Debanadora — Contes Populaires de la vallée de la Bonnette — Lo Libre dels Anzels — Lo Libre del Campestre; etc., etc.*

Segons diu ella mateixa, Euphemia Llorente es va formar a

> "la Universitat Central, a *l'Ecole des langues orientales vivantes* de París, en diverses universitats d'Europa e dels Stats Units; e en les obres de Körting, Skeat, Groeber, Bourciez, Clédat, Nyrop, Brunot, Meyer-Lübcke, Grandgent, Menéndez Pidal e Darmesteter" [14]

En l'esmentat llibre seu trobem una relació de les obres de l'autora.

Obra publicada:

.-*Studi etymològic dels noms Cathalunya e cathalà (Història, incidents e continuació d'una polèmica).*

En premsa:

.- *Vers l'unificació dels parlars d'Oc.*

.- *L'orthographia etymológica de la llengua cathalana, usada en nostres clássics.*

En preparació

.- *Dictionari orthogràphic-etymològic de la llengua cathalana clássica.*

.- *Grammàtica històrica de la llengua Cathalana: I Phonètica.*

.- *Cultura occitana antiga e moderna.*

.- *Spirituals (poemes).*

QUAN ELS CATALANS TALLAREN AMB OCCITANIA, COMENÇÀ LA BATALLA DE VALENCIA.

El 1930 Euphemia Llorente proposava una normativa culta, basada en criteris filològics, que servira per a valencians, occitans i catalans. El 1932 un grup d'intel.lectuals valencians, la major part sense formació filològica, acceptaven les normes de

Pompeu Fabra conegudes com de Castelló. I, una volta annexionat el territori valencià a la proposta catalana Pompeu Fabra et *alii* decidixen posar la pedra més ferma per a fer que es produira la batalla de Valéncia: el document, reproduït ara íntegrament ací, es va publicar per primera volta l'any 1934.

DESVIACIONS EN ELS CONCEPTES DE LLENGUA I PATRIA

I

L'inici de la segona centúria de la Renaixença ens ha portat a meditar conscienciosament sobre el catalanisme i el que encara resta per fer. Constatem d'una banda, com el sentiment patriòtic s'ha estès considerablement i com l'actuació de diverses generacions ha cristal.litzat en guanys culturals i polítics. D'altra banda, però, cal aclarir unes desviacions actuals, que comporten perills gravíssims. Dues són aquestes errors o desviacions que intentem de rectificar amb les presents ratlles: 1er, la concepció de la nostra Pàtria com a formada únicament pel territori de l'actual Generalitat, és a dir, la seva reducció a una de les regions que la integren, fruit d'un afebliment de consciència nacional; 2on, la concepció que dóna a la nostra Pàtria una extensió excessiva, que no ha tingut mai, provinent d'una confusió de catalanisme amb occitanisme.

II

La nostra pàtria, per a nosaltres, és el territori on es parla la llengua catalana. Comprén, doncs, de les Corberes a l'Horta d'Oriola i de les comarques orientals d'Aragó a la Mediterrània. Composta de quatre gran regions -Principat, València, Balears i Rosselló- cadascuna amb interessants característiques pròpies, cal conservar en tots els ordres llur personalitat, que ens dóna una tan gran riquesa d'aspectes. No existeix cap perill -ni cap desig- d'absorció d'una regió per les altres. Fóra contradictori a la tradició històrica i a l'esperit liberal del nostre poble. Respectuosos amb aquesta diversitat, ens cal, també,

adquirir plena consciència de la nostra unitat i enfortir-la convenientment, sobretot en l'aspecte cultural. Unitat no vol dir pas submissió d'uns als altres ni uniformació externa; unitat vol dir creació d'uns ideals comuns i la joia de posseir una cultura que tots anomenem nostra. Allà on aquesta unitat ha de manifestar-se amb més energia és davant els altres països; en el contrast entre nacional i estranger és on més hem d'enfortir el sentiment de pàtria, per damunt de les diferències regionals. I no exposem, amb aquestes paraules, cap teoria nova; elles responen a la concepció tradicional i ortodoxa del catalanisme conscient. Això no significa, és clar, que vulguem tancar el pas a cap aspecte possible d'expansió catalana que es pogués plantejar oportunament i fos viable.

III

De les dues errors que combatem, la primera, que limita la nostra pàtria al territori de les quatre ex-províncies, és, sens dubte, la més estesa i inveterada. Les manifestacions de consciència nacional durant l'Edat Mitjana (el cronista Muntaner i el rei Pere III en són alts exponents) responen al sentiment d'unitat coincideix amb el temps de la decadència, i no cal dir que la nació que ens governa des de fora, ha procurat -i procura encara-, per tots els mitjans, de fomentar i accentuar la divergència entre els països catalans. Sortosament, de mica en mica, la Renaixença restaurà el vell esperit de totalitat. Molt ha estat el camí fet, però cal reconèixer que encara no hem arribat a la plena consciència col.lectiva. El fruit millor de la commomoració del Centenari de la Renaixença ha d'ésser l'extirpació de tot allò que s'oposi a la consecució immediata d'aquest ideal. I, creiem, sincerament, que la segona desviació a què hem al.ludit -tot i ésser filla d'una noble i fervent intenció patriòtica-, constitueix un obstacle gravíssim per a aquest assoliment.

IV

En la qüestió occitanista trobem avui, entre nosaltres, una fluctuació de conceptes: unes vegades Occitània és la suma de diverses regions que formen una nacionalitat única (com la definia Josep Aladern a començaments de segle); altres vegades Occitània és un

compost de nacionalitats amb personalitat pròpia que formen vagament una "supernació".

Dins les dues concepcions indicades es troba força estesa l'opinió que tots els territoris compresos del Llemosí al sud de València, i dels Alps a l'Atlàntic, parlen uan sola llengua amb diversos matisos o dialectes, els quals -suposen- són poc divergents. Això porta, naturalment, a la conclusió que dintre el gran marc de la pretesa llengua occitànica es troben en un mateix peu d'igualtat el valencià i el català, el llemosí i el provençal, el gascó i el mallorquí, etc.

Caldria reflexionar bé sobre el perfil que enclou per a la consciència de la unitat de la llengua allò que de primer antuvi podria semblar tot el contrari: en comptes d'eixamplar-se l'àrea geogràfica del nostre idioma, com algú creuria, el català queda diluït en aquesta superior unitat lingüística i esbocinat en altres llengües i dialectes; l'occitanisme concebut així, tendeix, per via indirecta, a contraposar a la llengua catalana una llengua valenciana i una llengua mallorquina, amb la mateixa raó que hi hauria per a l'existència d'una llengua menorquina o lleidetana o castellonenca, etc.

Altrament, hi ha una raó científica que s'oposa a aquestes teories occitanistes. Avui la lingüística afirma que el català i la llengu d'oc -coneguda per tots els romanistes amb el nom de provençal- són dues llengües diferents, constitueixen dos grups lingüístics a part, malgrat les semblances de diversa índole que hom hi pugui trobar, les quals no són més grans que les que hi ha entre el castellà i el portugués. Alguna de les varietats del provençal és, certament, de fàcil comprensió per a un català mitjanament il.lustrat, però això no vol dir pas identitat de llengua. A ningú no se li acudirà de dir que el català i l'italià formen part d'una mateixa unitat lingüística pel sol fet que un públic català pugui seguir amb relativa facilitat una representació teatral en italià, llengua fàcil si hom la compara amb alguns dels parlars occitans, com l'auvernès o el gascó, només comprensibles al quei s'ha dedicat especialment a llur estudi.

Per a la comparació de dues llengües hen de tenir especialment en compte l'època dels textos comparats i els dialectes a què pertanyen. Cal referir-se, naturalment, als temps actuals, i els termes de comparació no han d'ésser els dialectes fronterers, ans aquells que

han cristal.litzat en llengües literàries (dos escriptors la llengua dels quals pot servir a aquest objecte, serien Mistral i Verdaguer). Si comparéssim textos catalans primitius amb els provençals coetanis, ens trobaríem en el cas de semblances que tots ells presenten també amb els d'altres llengües romàniques. Cal prescindir de la poesia trobadoresca catalana, que empra exclusivament el provençal -com els trobadors italians adopten també el provençal, com Alfons X de Castella escriu en gallec, i com vells escriptors d'Anglaterra usen el francés-, i de molts poetes catalans dels segles XIV i XV, i àdhuc alguns textos en prosa que contenen abundosos provençalismes, fet comparable a la influència lingüística castellana damunt els nostres escriptors de la decadència.

Aquesta posició nostra no ens priva d'apreciar en tota llur valor els forts motius (veïnatge, paral.lelisme de les renaixences occitana i catalana, actual cordialitat entre les seleccions dels dos països) per a estudiar amb interés la llengua, la literatura i la història de les terres occitanes (Gascunya, Llemosí, Auvèrnia, Llenguadoc, i Provença) i per a intensificar l'intercanvi entre uns i altres (en els ordres literari, artístic i altres aspectes culturals), que més que mai ara convé estimular. D'una manera especial volem expressar la nostra simpatia als conreadors de les arts, les lletres i les ciències de les terres occitanes que han manifestat llur afectuós interés per la nostra terra i la seva cultura.

V

Insistim sobre la transcendència que tenen, en els moments actuals, els confusionismes i les vacil.lacions en el concepte de Pàtria.

Recordem l'afebliment que va comportar-nos l'ús del nom d'Aragó per a designar la confederació catalano-aragonesa; a l'estranger la confederació era coneguda amb el nom de "regne d'Aragó", i el nom de Catalunya perdia injustament valor internacional precisament d'ençà que la integració nacional s'acomplia amb les conquestes de Ramon Berenguer IV i Jauem I. Avui hi hauria un perill similar si les terres de llengua catalana es consideraven incloses sota la denominació d'Occitània.

Recordem, per altra banda, com les vacil.lacions ortogràfiques i gramaticals van retardar, durant el segle passat, la concreció de la nostra llengua literària i han dificultat notòriament la seva expansió actual.

Cal evitar, doncs, que unes vacil.lacions semblants en el concepte de Pàtria vinguessin ara a pertorbar i retardar en el nostre poble la consolidació d'una plena consciència nacional.

Barcelona, maig de 1934.

Pompeu Fabra, R.d'Alós-Moner, R. Aramon i Serra, Pere Bohigas, Josep Maria Capdevila, J.M. de Casacuberta, Pere Coromines, Joan Coromines, Francesc Martorell, J. Massó-Taorrents, Manuel de Montoliu, L.Nicolau d'Olwer, Marçal Olivar, A. Rovira i Virgili, Jordi Rubió, Pau Vila.[15]

Si algú vol fer la prova, el document dels secessionistes catalans el podria assumir qualsevol secessianiste valencià canviant els paràgrafs que corresponga. O no?

Del document es deduïx una cosa clara: El nom de la llengua, per damunt de tot, ha de ser català. I és català de Pirineus avall. En uns moments que a Catalunya hi ha poder polític, no compta, ironies de la història, que el segle XV els clàssics valencians l'anomenaren llengua valenciana. Amb Occitània, Pompeu i els polítics catalans preconisen bones relacions i respecte; amb els ppcc "unitat de la llengua no vol dir submissió", etc. pero sempre que siga llengua catalana. Si "unitat no vol dir sumbmissió" per qué no es fa el mateix intent amb la restauració de la llengua d'Oc, com pensava Euphemia Llorente? No: La llengua s'ha d'anomenar catalana. El poder polític és el poder polític. Es pot transigir amb qualsevol atre aspecte, respecte, jurament de no absorció, etc., pero la llengua s'ha de dir catalana. Clar! perque el nom sí que fa la cosa per molt que no s'enteraren els signants de Castelló, on, per cert, a més d'haver-hi pocs filòlegs no hi havia cap de dona. Per qué no hi va anar la filòloga Euphemia Llorente?

Qué volen dir Fabra i els seus amics quan apel.len a "l'esperit de totalitat de la Renaixença"? Evidentment que el tenia,

pero no és el que diuen ells. La Renaixença començà a Occitània i s'estengué a Catalunya i Valéncia. Tingué un "esperit de totalitat" d'Oc, evidentment. Pero, quin interés tenen a tergiversar la idea? I, per qué?

EUPHEMIA LLORENTE I POMPEU FABRA: LA FILOLOGA CONTRA L'ENGINYER.

La reforma de l'enginyer Fabra no li agradava a la filòloga Llorente. i així ho expressà en la Revista Occitana:

> "Altras reformas caldrà far per arribar a l'unificatió. E ara hom pot veure los disbarats de la reforma linguistica fabrenca qui nos ha alunyat de l'unificatió occitana considerablement."[16]

La filòloga Llorente no considera ben capacitat en matèria lingüística l'enginyer Fabra i li rebat els seus coneixements.

A "La Publicitat", 13 de febrer de 1930 Pompeu Fabra signava el següent article.

> "En la llengua literària actual constatem la pràctica de dues distincions fetes mitjançant el relatiu qui contraposat al relatiu que. Es, l'una d'elles, la mateixa que fan els francesos amb els seus dos pronoms febles qui i que , emprant qui quan el relatiu és complement directe (L'homme qui vient.. L'eau qui bout. Però: L'homme que j'ai vu. L'eau que j'ai bue). L'altra és la que es fa en les combinacions pronominals d'article i relatiu, emprant qui quan la combinació denota persona (El qui diu això, ment) i que quan la combinació denota cosa (El que tu voldries és que jo me n'anés)".

N'Euphemia Llorente, en desacord amb l'exposició de Fabra li contestà.

> "Ja supposo que aquesta llettra no la publicarà La Publicitat, pero l'hi remetto per tal de fer saber al il.lustre mestre Sr. Fabra:

> Primer. Que el qui de L'homme qui vient, l'eau qui bout no és pas complement directe (com diu ell), sinó subjecte.
> Segon. Que les formes el, la de el qui, la que etc, de phrases com el qui vé, la que tu vols; no son pas articles (com diu) sinó pronoms. Vegi's francés celui qui vient, celle que tu veux. L'article (en cathalà) és una part variable de la oratió qu'hom posa davant del nom per a determinar-lo e indicar-ne el gènere e el nombre.- (Sols és invariable en anglés e sols es posa al darrera en vasc, romanés e suec. Exemples: guizona, homul e manden (l'home). De manera que el, la de el qui, la que, no poden esser articles.
> Y ¿aquest mestre vol donar lliçons de grammatica als altres?..."[17]

Agosarada, la senyora Llorente! Els seus coneixements filològics i el seu caràcter tenen alguna cosa a vore amb l'oblit que es té actualment de la seua obra, i de la seua vida? Doncs, ja n'hi ha prou! Mosatros no només estem per reivindicar la figura i l'obra de n'Euphemia Llorente volem, exigim, també que no hi haja cap de filòleg actualment que no la conega i la reconega com allò que va ser: una gran filòloga. Una dona valenta i una molt ben preparada filòloga defensora d'una concepció moderna, diasistemàtica, de la nostra llengua, injustament apartada en l'actualitat de les aules universitàries i de la consciència col.lectiva dels valencians i valencianes.

Investigar vol dir anar a les fonts, i no, conformar-se amb les idees que et transmeten superficialment els superiors . Ser un bon professional supon conéixer el teu propi camp exhaustivament amb tots els uts i els ots. I, per això, els filòlegs valencians no poden ignorar ja mai més l'existència d'Occitània, de la seua llengua i la seua cultura, fins ara vergonyosament oblidada en els universitats valencianes, ni tampoc la nostra tradició nacional, d'on forma part molt important la nostra col.lega Euphemia Llorente.

Convidem els científics de les universitats valencianes i els

de l'Academia de Cultura Valenciana, així com a totes les joventuts de grups polítics i culturals, a fer, per coherència i per pagar l'oblit en qué l'hem tinguda tots i totes, un homenatge a la filòloga valenciana Euphemia Llorente. I proposem que siguen uns actes on, a partir de recuperar la consciència perduda i una part important de la tradició filològica valenciana, s'assenten les bases de racionalitat que necessita el futur valencià. [18]

3 .- *Mos* és el pronom que usa el valencià general. Es la forma majoritària actual; i la compartim amb una part de l'aragonés i amb l'aranés. Segons *El parlar de la Vall d'Aran* de Joan Coromines, Curial, ed. Catalanes, pàg. 84 diu: "no resta enlloc memòria de les formes de l'occità i del català nos ni us. (...) "Mos metem en una cova" (...) "Una conseqüència d'aquesta discrepància envers el català i l'occità repercutirà en les combinacions de pronoms àtons (...) l'aranés fa: "no mo'n...", "no vo'n..." . Exactament com en valencià.

4.- Sanchis Guarner, *Manuel La llengua dels valencians* Ed. Tres i Quatre, Valéncia, 1980. pàg. 155.

5.- Llorente i Falcó, Teodor. *Mistral i Llorente (recull de noticies i impressions) amb motiu d'un centenari.* Ed. L'Estel, Valéncia, 1932.

6.- Recio, Carles. *Valencianisme en el temps* (I). Ed. L'Oronella, Valéncia, 1996.

7.- Recio, Carles. *Valencianisme en el temps* (I) Ed L'Oronella, Valéncia, 1996.

8.- Recio. Op. Cit. p. 36.

9.- Recio, Carles. *Episodios valencianistas.* Las Normas del 32. Levante 26/12/96.

10.- Mosatros: forma valenciana que ha adoptat la llengua valenciana moderna, la qual usen,i, per tant, agermana tots els valencians i valencianes des de Vinaròs a Guardamar. És acceptada pel Diccionari Valencià, 2a. edició, de l'editorial Bromera i la Generalitat Valenciana, pròleg de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Mosatros té diverses formes derivades 'matros', 'moatros', etc, segons el diccionari Català, valencià, balear. Actualment el catalanisme de Valéncia ha volgut recuperar l'arcaisme nosaltres que pugna amb la forma evolucionda nosatres defesa pels valencianistes. L'occità general fa nosautres. Si Mosatros és la forma majoritària valenciana que expressa la col.lectivitat de tots els valencians i valencianes, per qué la rebutgen les dos parts en litigi? Es un castellanisme? No. Es la forma que identifica tots els valencians? Sí. Doncs, per qué no usar mosatros? Algú té interés a seguir fomentant l'autoodi i la perplexitat entre valencians/anes? Es la forma que ha adoptat per majoria absoluta el poble valencià. Esta forma valenciana, absolutment majoritària i popu-

lar, és diferent de l'occità del català del castellà i del francés. És la nostra manera d'autoanomenar-mos i de sentir-mos com a poble valencià, ara i ací. Pero té un pecat: no té tradició literària. Comencem-la. Anirà molt bé per a la salut lingüística del poble valencià. Xicon, al.lot, noi, dròlle... són formes ben diferents d'anomenar una persona jove de gènere masculí, i cada mot diu la distinta procedència del parlant. Amb el pronom de qué parlem pot passar igual perfectament. I, probablement, els valencians mos sentirem millor amb mosatros mateixos, i mos llevarem complexos de damunt. I l'arcaisme nosaltres pot seguir usant-se en contextos clàssics, evidentment.

11.- Els interessats/des podeu consultar l'original de *La langue occitanne* de Peire Bec, en l'apartat dels dialectes occitans, i comparar amb la traducció catalana d'edicions 62.

12.- Euphemia Llorente, *Studi etymològic dels noms Cathalunya e cathalà* (història, incidents e continuació d'una polèmica). R. Medina, Madrid, 1930.

13.- Revista Occitana n.1, p.3.

14.- E.Ll. *Studi* p. 17 i 35.

15.-*La Veu de Catalunya*, 6 de maig de 1934.

16.- Euphemia Llorente, Revista Occitana n.1 p. 11.

17.- Revista Occitana n.1, p. 12.

18.- Vullc fer un aclariment sobre la llengua usada en la redacció d'este treball. He intentat escriure segons l'ús real que faig del valencià que parle en estos moments. He escrit com parle (i espere que s'entenga la frase amb el seu valor exacte). No m'he obligat a res. Pense que hem perdut massa temps pegant-li voltes a la/les normativa/es. I usant amb dignitat el valencià que parlem, sense haver de patir gens, es pot arribar a una llengua dignissima. Lo que acabeu de lligir està escrit en un valencià digne que tot lo món pot entendre, i tal com l'usa la major part dels valencians. Pot ser que hagen quedat en l'aire qüestions difícils, com ara l'ús de la grafia ch per al fonema palatal que jo grafie a la catalana i no com ho fan els occitans i els valecianistes: en occità chic, en valencià chic, en català xic. Són qüestions que encara estan pendents de revisió, i s'haurà de fer quan els filòlegs estudien les modalitats lingüístiques del diasistema occitano-romànic i puguen actuar, sense pressions polítiques, objectivament al servici de la ciència. Pero queda clar que el meu valencià, que no seguix estrictament ni la normativa de l'Institut d'Estudis Catalans ni la de la Real Academia de Cultura Valenciana, i molt menys la de l'occità de referència, és una llengua digna i comprensible. Heterodoxa per a alguns, pot ser, pero elaborada segons l'ús que ara té majoritàriament, el propi inclòs. Em comprenen els valencians, valencianistes i catalanistes,? Sí. Em comprenen els catalans? Sí. Em comprenen els occitans? Amb més dificultats per la manca de relacions a causa dels dos estats en qué vivim, pero sí. Esta és la meua koiné per a la llengua valenciana moderna. I universal. La koiné comuna per a incloure catalans i occitans és, de moment, un projecte. Preciós, per cert.